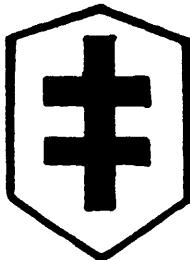

ЗА
ВОЛЮ
БАШЬ-
КАЎ.
ШЧЫНЫ!

ЗВАЖАЙ

Часапіс Беларускіх Вэтэранаў. Выдае Камітэт Сувязі Быўшых Беларускіх Вайскоўцаў

Z V A Z A J – Veterans quarterly, published by Liaison Committee of Byelorussian War Veterans. Canada Post: 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont., M4K 1C2

U. S. Post: Assn of Byelorussian-American Veterans, 9 River Rd., Highland Park, N. J. 08904

Год 10

Сакавік, 1984

№ 1 (33)

БАНАЛЬНАСЦЬ ЗЛА

Магчыма прыгадваеце некалі ведамага й надта шумнага савецкага дысыдэнта генэрала Пятро Грыгарэнко. Былі-ж часы, калі адно й чуеш, што сказаў ці зрабіў ведамы й слáўны некалі гэрой "вялікай айчыннай", які, бывае, ужо вочы працёр...

А маскоўскія ўлады зь ім, як кот з мышой, па кутах цягліся: то яны яго ў вязніцу, то ў псіхушку, то ў які "лаг", ці іншыя, "роднай партыяй" створаныя месцы... Аж у 1977 годзе за акіян выплюнулі.

Пачалі ў вольным съвеце людзі прыглядаша й прыслухоўвацца: што за цаца ты, гэрой-генэрал? А ён, у Нью Ёрку атаўбаваўшыся, задекляраваў сябе лідарам украінскай групы Гэльсінскай ўмовы, пасъля яшчэ чаго іншага... Ад псіхушак добра ачуяўшы, Грыгарэнко із "старымі братамі" (Максімавым з "Кантынэнту" і Сядым з "Новага Рускага Слова" ды іншымі) звязаўся і надта вялікую палітычную дзейнасць, пішаучы пра розныя "партакраты" пачаў...

Далей і шырэй. Людзі зацікавіліся: а што гэта за цаца, Грыгарэнко гэты? Яго за тое, што ня дзее на карысць Украіны, а адно маскоўскім Іванам служыць, расьпінае ў сваім часапісе "Анабазіс" (№ 2/13, 1983) ведамы ўкраінскі гісторык-дисыдэнт др В. Мароз.

Грыгарэнко напісаў успаміны, а "Нью Ёрк Таймс" 7-га студзеня 1983 году зъмясьціў інтэрвю, якое генэрал даў карэспандэнту Бэрнштэйну. Гэтта зъмяшчаем выразкі з тексту, цікавыя для Беларусаў.

Mr. Grigorenko,
who was born in 1907 in the Ukraine,
describes having become a youthfully
enthusiast of the Bolshevik Revolution.
After military training, he
served in an engineering battalion in
Byelorussia, where he helped to
demolish the Vitebsk Cathedral. After
World War II broke out, he spent three
years commanding an infantry division
on the Baltic front, where he was
twice wounded.

A graduate of the Military Technical Academy in Leningrad and an expert on fortifications, he supervised in 1934 the demolition of the Cathedral of Vitebsk on the banks of the Western Dvina River. A magnificent edifice with five soaring cupolas, the cathedral was troubling to atheistic Soviet authorities because of the custom followed by people coming up the river on ships of falling to their knees in prayer as the structure came into view.

Now, Mr. Grigorenko proclaims himself a believer in God and goes regularly to Russian Orthodox services in Manhattan. The demolition of the Vitebsk Cathedral, he wrote in his memoirs, was "one of the most flagrant instances of barbarism of our age."

І вось чытаем: "... мэмуар расказвае, што нарадзіўся ў 1907 г. на Украіне, апісвае як стаўся маладым энтузіястам бальшавіцкай рэвалюцыі. Пасъля вайсковае навукі, служыў у сапёрным батальёне ў Беларусі, дзе памог зынішчыць катэдру ў Віцебску".

І далей: "Выпускнік Ваенна-Тэхнічнай Акадэміі ў Ленінградзе, экспарт у фартыфікацыях, ён (Грыгарэнко) ў 1934 годзе кіраваў разбурэннем Віцебскай Катэдры. Цудоўны будынак, зь пяцьмі высокімі купаламі, катэдра назалляла савецкай атэістычнай уладзе, бо хто ня ехаў па рацэ, дык па старой традыцыі, пабачыўшы катэдру, падаў на калені".

Грыгарэнко ня згадвае назвы катэдры, але мова тут, відашь, пра Усьпенскі Сабор. Нас цікавіць што іншае. У сваіх мэмуарах Грыгарэнко называе разбурэнье Віцебскай съвятыні "найбольш яркім прыкладам варварства нашага веку".

Правільна. Грыгарэнко, бязумоўна, кіраваў разбурэннем Віцебскае съвятыні па загаду варвараў. Ці-ж ня так? А пасъля-ж генэрал, працёршы вочы, ды цвердзячы, што верьшь у Бога, што зрабіў? Можа ён, усьведаміўшы якую зграмадную шкоду паняволенаму беларускаму народу зрабіў, папрасіў у яго прарабачэння за той Герастратаў злачын? Тут-же, на волі апынуўшыся, можна было. Ды не. Да гэтага Грыгарэнко ці то не дадумаўся, ці зь іншае прычыны...

– Я не хацеў-бы, каб гісторыя паўтарылася, – сказаў генэрал карэспандэнту зь "Н. Е. Т." – Але я й не хацеў-бы, каб жыцьцё маё было іншае, чым было. Я нічога не шкадую.

Чуецце? Няцяжка зразумець чаму во з такіх маральніх яўнухаў рэкррутующа кадры "роднае партыі", катэры пасъля ў імя якой дурной ідзі вынішчаюць мільёны няявінных людзей у клясавым змаганьні.

Грыгарэнко "нічога не шкадуе". Значыцца, пры адпаведных абставінах, зноў пайшоў-бы аманалам разбураць скарбы съвятыні паняволенага народу. Што яму?

Падчас суду ў Ізраэлі Гітлеравага "развяязчыка жыдоўскага пытання" Айхмана, ізраэльскі судзьдзя разважаў пра жахлівую "банальнасць зла". Чытаючы пра Грыгарэнко, думаеш тое самае.

Якое нескамплікованае й жахлівае аблічча зла!

Др. В. Сянькевіч

**У 190-Я ЎГОДКІ АНТЫМАСКОЎСКАГА
ПАЎСТАНЬНЯ Ў БЕЛАРУСІ**

I

190 гадоў назад, **24**-га сакавіка **1794** году, у Рэчы Паспалітай, складовай часткай якой была тады Беларусь у форме Вялікага Княства Літоўскага, пачалося нацыянальна-вызвольнае паўстаньне супраць Рәсей і супраць часткі магнацтва, што захапіла ўладу ў краіне ў выніку Таргавіцкай Конфэдэрациі **1792** г. Паўстаньне выбухнула спачатку ў Польшчы. У гэты дзень у Кракаве ген. Тадэвуш Касцюшко, наш зямляк зь Мерацоўшчыны, што на Косаўшчыне, які паходзіў з беларускага шляхоцкага роду, ведамага яшчэ з **XV** ст., даў урачыстую прысягу народу, што даручаную яму найвышэйшую ўладу ён будзе выкарыстоўваць толькі ѹважна для добра народу, абароны цэласнасці дзяржаўных межаў, замацаванья ўсеагульной свабоды і здабыцца незалежнасці Рэчы Паспалітай у межах **1772** году.

Адначасна абвешчаны "Акт паўстаньня" перадаваў Касцюшку вярхоўную, "дыктатарскую", ўладу ў галіне вайсковых спраў і ўпаўнаважваў яго ўтварыць паўстанскі ўрад – Найвышэйшую Нацыянальную Раду. Таго самага дня Касцюшко выдаў некалькі ўніверсалоў (маніфэстаў) да войска, насельніцтва, духавенства і жаночынаў, у якіх заклікаў да змаганьня за незалежнасць і якімі стараўся максымальна зактызвізаць усё грамадзтва Рэчы Паспалітай.

На Беларусі паўстаньне пачалося месяц пазьней. Яно адбылося ў Вільні ўnoch 23-га красавіка **1794** году. Паўстаньне на Беларусі было падрыхтаванае дзеячамі левага, больш радыкальнага, крыла шляхоцкага блёку на чале з інжынер-палкоўнікам Якубам Ясінскім. Раніцою **24**-га красавіка часовы рэвалюцыйны ўрад – Найвышэйшая Часовая Рада Вялікага Княства Літоўскага (пазьней ведамая як Цэнтральная Дэпутація ВКЛ) апубліковала свой маніфэст аб далучэнні да паўстаньня і пра набор у войска. Адначасна яна заклікала народ узяцца за зброю, каб здабыць свабоду і роўнасць.

Гаворачы пра паўстаньне **1794** году, ведамае ў гісторыі таксама як "Паўстаньне Касцюшкі **1794** г.", трэба адразу зазначыць, што ў беларускай гісторыяграфіі тэма гэтая амаль зусім не распрацаваная і гэта ня гледзячы на тое, што адносна яе існуе даволі багатая гісторычная літаратура(**1**). Аднай з галоўных прычынаў гэтай нераспрацаванасці ёсьць, здаецца тое, што паўстаньне **1794** году і ягоны кіраўнік Тадэвуш Касцюшко ад самага пачатку былі гісторыкамі няслушна залічаны да чиста польскай гісторыі. Вынікам гэтага ёсьць ня толькі поўная адсутнасць адмысловых прашаў прысьвечаных гэтаму пытанню, але і адсутнасць правильнага падыходу да яго. Хопіць адно заглянуць у працы зь гісторыі Беларусі, каб у гэтым пераканацца. Што мы ў зробім перад тым, пакуль перайсыці да нашае галоўнае тэмы.

Гэтак, заснавальнік беларускай нацыянальной гісторыяграфіі Вацлаў Ластоўскі, у сваёй "Кароткай Гісто-

Тадэвуш Касцюшко
(**1746 - 1817**)

ры Беларусі"(2), паўстаньня **1794** году, як такога, назагул ня згадвае, аммяжоўваючыся да надта агульнага съцверджаньня, што прыхільнікі дзяржаўнага ладу пад камандай Панятоўскага й Касцюшкі выступілі ўзброена супраць таргавічанаў і расейскага войска, якое іх падтрымоўвала.

Прафэсар Усевалад Ігнатоўскі, у сваёй кнізе "Кароткі нарыс гісторыі Беларусі"(3), ужо гаворыць пра паўстаньне, але вельмі агульна, съцвярджаючы толькі, што яно "пачалося адразу пасля разьдзелу" (аўтар мае на ўвазе другі падзел Рэчы Паспалітай у **1793** г.), што ім былі ахопленыя такія гарады, як Кракаў, Варшава, Вільня й Горадня, і што кіраўніком паўстаньня быў выбраны ген. Тадэвуш Касцюшко, "чалавек вялікага разуму, выдатнай храбрасці й дэмакратычных поглядаў". "Паўстаньне, – піша Ігнатоўскі, – пашырылася на тэрыторыі Польшчы, Літвы, Валыні і Беларусі... Доля Рэчы Паспалітай вырашылася ў бойцы паміж рускімі і польскімі войскамі пад Машэўцамі недалёка калія Варшавы. Польскія войскі былі разьбітыя, Касцюшко быў паранены і ўзяты ў палон..."(4).

Інфармацію пра Касцюшку праф. У.Ігнатоўскі даўніе ў сваёй другой працы "Гісторыя Беларусі ў **XIX** і ў пачатку **XX** ст.", але і тут аўтар не акрэслівае выразнасвае пазыцыі да "дыктатара-рэфарміста" Касцюшкі, залічваючы яго хутчэй да Паліакаў: "Некалькі раз наследнік расейскага трону (Ігнатоўскі мае на ўвазе Паўла I), не баючыся навет гневу ўсемагутнай маці (Кацярыны II) выяўляе сваё спачуванье польскому дыктатару-рэфармісту Тадэвушу Касцюшку. Зра-

З ВАЖАЙ

3

біўшыся ўрэшце расейскім імпэратарам, празь дзесяць дзён паслья ўступлення на трон (16. XI. 1796 г.), Павал I асабіста вызваліў зь няволі Т. Касцюшку, като́ры сядзе́ў заарыштаваны ў ніжнім паверху Мрамарнага палацу ў Петраградзе. Не задаволіўшыся гэтым, — працягвае У. Ігнатоўскі, — новы імпэратар, як-бы ў піку ранейшаму ўраду, праз два тыдні выдаў Т. Касцюшку з дзяржаўнага скарбу падарунак у 60 тыс. рублёў, што на той час складала вельмі значную суму грошай. Урадня спыніўся на вызваленіі толькі дыктатара. Указам ад 29 лістапада 1796 году былі выпушчаныя на волю ўсе "попавшие в заточение и ссылку по случаю бывших в Польше замешательств" (5).

Гэта ёсё, што мы знаходзім у Ігнатоўскага пра паўстанье 1794 году і ягонага кіраўніка Т. Касцюшку. Як бачым, вельмі мала й ня зусім выразна. Менш больш у гэтым самым духу піша і Язэп Найдзюк у сваей працы "Беларусь учора й сяньня", хоць ужо і адзначае, што Касцюшка быў беларускага паходжанья. "Гледзячы на гэта (г.зн. на хаатычнае становішча ў Рэчы Паспалітай і другі падзел яе) — піша аўтар, — лепшыя людзі kraju пастановілі ратаваць гаспадарства. Яны стварылі патаёмную арганізацыю і хутка паднялі паўстанье. За начальніка гаспадарства і галоўнакамандуючага арміі выбралі ген. Тадэвуша Касцюшку, родам беларуса з Наваградчыны.

Касцюшка любіў свой край і разумеў усю шкоднасць паніжанья польскімі панамі і шляхтай народных сялянскіх масаў. Ён, як толькі стаў на чале паўстанскага ўраду, зараз-жа абвесціў, што сяляне атрымаюць свабоду: іхнае палажэнне палепшыцца, што панішына будзе зменшаная і што яны бяруцца пад апеку ад шляхецкіх і панскіх гвалтаў над імі... Заява Касцюшкі зварушыла сялянскія масы, — працягвае Я. Найдзюк. Сяляне падтрымлівалі паўстанцаў. Дзякуючы гэтаму шмат дзе расейцы былі пабітыя. Дзеля таго на змаганье з паўстанцамі выступіла Прусія і Аўстрыя. У выніку паўстанье было зліквідаванае" (6).

Як бачым, зноў неакрэсленасьць, навызначанасьць дакладнага стаўлення адносна гэтак важнай падзеі, як змаганье нашага народу за дзяржаўнае вызваленіе спад маскоўскага паняволенія пад кіраўніцтвам аднаго з найвыдатнейшых ягоных сыноў — Тадэвуша Касцюшкі.

А якое-ж стаўленье беларускай савецкай гісторычнай навукі, асабліва пасльяваеннага перыяду? Вось-жя "Гісторыя БССР" 55-га году выданье паўстанье 1794 г. адносіць да чиста польскай гісторыі і адрознівае два розныя этапы яго: "Прагрэсіўныя кругі польскай шляхты і гараджан, — чытаем там, — зрабілі спробу захаваць нацыянальную самастойнасць Польшчы (увага: Польшчы, а не Рэчы Паспалітай! — В. С.) Яны ў 1794 г. узънялі паўстанье, на чале якога стаў Тадэвуш Касцюшка. Паўстанье хутка пашырылася на ўсе ваяводствы. На першым этапе (сакавік — красавік 1794 г) у ім прымалі ўдзел шырокія народныя масы, якія не адрывалі нацыянальна-вызваленчую барацьбу ад барацьбы за сацыяльныя пераўтварэнні — зыніш-

чэньне прыгоннага права і паншчыны ў вёсцы, феадальных абмежаваньняў у гарадах. Выступленыні сялянскіх масаў і гарадзкой бедната мелі антыфеадальныя характар. Шляхецка-буржуазнае кіраўніцтва паўстаннем адмовілася ад зынішчэння прыгоннага права і перадачы зямлі сялянам. Таму народныя масы адышлі ад барацьбы.

Другі этап паўстанья (ліпень — каstryчнік 1794 г.) — працягвае "Гісторыя БССР" — характарызуваўся звужэннем яго базы. Адыход ад яго шырокіх масаў прыгоннага сялянства і гарадзкой бедната з'явіўся асноўнай прычинай паражэння паўстанья. Гэта прывяло да апошняга, трэцяга падзелу Рэчы Паспалітай, які адбыўся ў 1795 годзе" (7).

Другое, дапоўнене выданье гэтае "Гісторыі БССР", якое з'явілася ў 1961 годзе (8), абсалютна нічога новага не дадае і адно паўтарае сказане ў папярэднім выданні.

Аўтары першага тому акадэмічнай 5-томнай "Гісторыі Беларускай ССР", які быў выдадзены ў 1972 г., тэму паўстанья 1794 г. у Рэчы Паспалітай абыўшлі наагул поўным маўчаннем. Толькі там, дзе гаворыцца пра трэці падзел Рэчы Паспалітай, яны сам факт паўстанья прыгадалі, але толькі ў вадным сказе, каб съцвердзіць, што паўстанье Тадэвуша Касцюшкі было прычинай ліквідацыі Рэчы Паспалітай! (9) Як на "акадэмічнае" выданье ці гэтага не зашмат?

Як слышна адзначае П. Залужны: "Як выглядае, аўтары "Гісторыі Беларускай ССР" палічылі за лепшае паўстанье 1794 г. аднесці да чиста польскай гісторыі, хоць яно ахапіла таксама заходнія беларускія землі, якія заставаліся яшчэ ў Рэчы Паспалітай паслья другога ейнага падзелу" (10).

Што да самога Касцюшкі, то аўтары акадэмічнай "Гісторыі Беларускай ССР" залічаюць яго да "польскіх патрыётаў", хоць і адзначаюць, што ён беларускага паходжанья. "Пералік імёнаў і прозвішчаў сярэдняй і дробнай шляхты, якая жыла на тэрыторыі Беларусі... паказвае, што пераважная колькасць феадалаў была беларускага паходжанья, але ў XVII - XVIII ст. ст. большасць зь іх перайшлі ў каталіцызм і апялячыліся: іх нашчадкі ўжо лічылі сябе палякамі. Напрыклад, выдатны польскі патрыёт Т. Касцюшка нарадзіўся ў Беларусі. Радавы маентак Т. Касцюшкі Сяхновічы... належаў яго продку беларускаму феадалу Фёдару Касцюшку, які ўпамінаецца ў "попісах" войска Вялікага Княства Літоўскага ў 1565 і 1567 гг. (у 1565 г. разам з Іванам Касцюшкам)" (11).

Для паўстанья 1794 году не знайшлося месца (і тут мы цалкам згаджаемся з цыверджаньнем П. Залужнага) з тae прычыны, што яно "не пасавала да канцепцыі аўтараў "Гісторыі БССР": далучэнне Беларусі да Рэспублікі, якое адбылося ў выніку трох падзелаў Рэчы Паспалітай, аўтары гэтай акадэмічнай "Гісторыі" разглядаюць як "прагрэсіўную" з'яву, бо, маўляў, дзякуючы гэтому далучэнню Беларусь атрымала магчымасць для больш шырокага эканамічнага, культурнага і палітычнага разьвіцця" (12).

ЗВАЖАЙ

За тое даволі шмат месца паўстаньню 1794 году прысьвяціў гісторык Аляксандар Ігнаценка ў сваей працы "Борбा беларускага народа за воссоедзиненне с Россией", выдадзенай у Менску ў 1974 г. Але зрабіў ён гэта (і тут мы зноў апіраемся на П. Залужнага) з пэўнай мэтай: "каб даказаць, што гэтае паўстаньне ня было падтрыманае беларускім народам, у першую чаргу "беларускімі сялянамі і нізамі гарадзкога насельніцтва" (13). Наадварот, успрыняўшы з радасцю далучэнне беларускіх земляў да Рэсеi, у часе паўстаньня 1794 году беларускі народ у сваёй масе нібыта апынуўся на баку расейскіх войскаў, усюды вітаў іхнае зьяўленьне, супрацоўнічаў зь імі і расейскімі генэраламі, напрыклад, у выкрыцці паўстанцаў або сковаў зброі.

"Тым ня менш, — піша П. Залужны, — Ігнаценка называе пару фактаў, якія пярэчачь ягоным цьверджаньнем і прарускай лініі. Менавіта, Ігнаценка цытуе данос ген. Кнорынга, які тычыўся травеня 1794 г., г. зн. тычыўся першай фазы паўстаньня. У гэтым даносе паведамлялася, што ў аднэй Менскай губэрні адзін толькі брыгадзір барон Бэнінгсан із сваім войскам *абляз заброўгой* калі 20 тысяч сялянаў-паўстанцаў. Гэты факт зъдзіўляе Ігнаценку, — адзначае аўтар, — і ён камэнтуе, што гэта маглі быць дробная шляхта, або тыя сяляне, якія, скарыстаўшы з паўстаньня, із зброяй у руках выступілі супраць сваіх паноў-прыгнітальнікаў.

Ігнаценка, — працягвае П. Залужны, — не адмаўляе актыўнага ўдзелу ў паўстанні сярэдній і безвзямельнай беларускай шляхты, а таксама, паводле яго, "гарадзкой верхавіны". Для пацьверджаньня ён яшчэ называе факт, што для справы паўстаньня жыхарства Наваградку выставіла муніцыпальную *трохтысячную* гвардыю, узброеную, праўда, адно пікамі, косамі й тапарамі. А гэта ўжо ня была "гарадзкая верхавіна", але ўсё дарослае мужчынскае жыхарства тагачаснага Наваградку.

Інакш кажучы, хоць, магчыма, гэтага і не жадаючы, сам Ігнаценка пацьвердзіў высновы іншых беларускіх гісторыкаў адносна таго, што паўстаньне 1794 году "знейшло шырокі водгук і падтрымку на беларускіх землях" (14).

У нашых далейших разважаньнях над гэтым пытаньнем мы спынімся шырэй на канкрэтных фактах, звязаных з падзеямі 1794 г. на нашых землях. Але ўжо і цяпер можам канстатаваць, што паўстаньне 1794 году вельмі важнае і для гісторыі Беларусі. Апрача высоўваньня на першы плян ідэяў сацыяльнай справядлівасці і грамадзянскай роўнасці, паўстаньне, кіраванае нашым суродзічам Тадэвушам Касцюшкам, яшчэ абуджала ў беларускім народзе і нацыянальную самасвядомасць і годнасць. Адначасна яно было яшчэ адным звязком у ланцугу шматвяковага змаганьня нашага народа супраць спрадвечнага ворага Беларусі — імперыялістычнай і агрэсывнай Масквы.

(Працяг будзе)

ЗНОСКІ:

- 1) Найбольш увагі гэтаму пытаньню прысьвяціла, зразумела, польская гісторыяграфія. Гэтта падамо толькі найважнейшыя і больш даступныя працы:
Dihm J. 'Kościuszko nieznany', Wrocław-Warszawa Kraków, 1969; 'Dzieje Ziemi Wielkiego Księstwa Litewskiego', Londyn, 1958; Kozłowski E., Wrzosek M. 'Dzieje oręza polskiego', t. 2 (1794-1938), Warszawa, 1973; Kukiel M., gen. 'Zarys historii wojskowości w Polsce', Londyn, 1949; Kowecki J. 'Pospolite ruszenie w insurekcji 1794 r.', Warszawa, 1963; Lewicki A., Friedberg J., 'Zarys historii Polski (do roku 1795)', Londyn, 1947; Łukasiewicz W., 'Targowica i powstanie Kościuszkowskie', Warszawa, 1953; Mościcki H., 'Generał Jakub Jasinski i powstanie Kościuszkowskie', Warszawa, 1917; Tyszynski L., 'Działalność Tadeusza Kościuszki jako inżyniera wojskowego wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych' ('Studia i Materiały do Historii Sztuki Wojennej', t. 1), Warszawa, 1954; Skalowski A. 'Z dziejów insurekcji 1794 r.', Warszawa, 1926; 'Tadeusz Kościuszko w historii i tradycji', Warszawa, 1968; 'Zarys dziejów wojskowości polskiej do roku 1864', t. 2, Warszawa, 1966.
- 2) Власт. "Кароткая гісторыя Беларусі з 40 рэсункамі". Вільня, 1910.
- 3) Ігнатоўскі У. "Кароткі нарыс гісторыі Беларусі". Вільня, 1921 г.
- 4) Тамсама, б. 106.
- 5) Ігнатоўскі У. "Гісторыя Беларусі ў XIX і пачатку XX ст.", Менск, 1926, б. 14.
- 6) Найдзюк Я. "Беларусь учора і сяньня", Менск, 1944, б. 129.
- 7) Гісторыя БССР, т. 1, Мінск, 1955, б. 200.
- 8) История БССР, т. 1, Минск, 1961 г. бб. 255-256.
- 9) Гісторыя Беларускай ССР у пяці тамах, т. 1, Мінск, 1972.
- 10) Залужны П. "Удзел беларускага народа ў паўстанні 1794 г." З сэрыі "Змаганьне партыі з"рэцыдывамі нацыяналізму" ў савецкай гісторыяграфіі." БРРС, Мінск, 1983.
- 11) Гісторыя БССР у пяці тамах, т. 1, бб. 194-195.
- 12) Залужны П. Op. cit.
- 13) Тамсама.
- 14) Тамсама.

ЦІ АДНАВІЎ ТЫ ПАДПІСКУ,

ЦІ ЗЛАЖЫЎ АХВЯРУ

НА "ЗВАЖАЙ"?

ЗВАЖАЙ

5

НА КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

(Пачатак іл. у № 4(32)

Праца Кокбэрна "Пагроза" (*The Threat, Inside the Soviet Military Machine, by Andrew Cockburn, Hutchinson*) выйшла спачатку ў ЗША, а зусім нядайна і ў Вялікай Брытаніі ѹ іншых англамоўных краінах сьвету. Кнігу гэту можна ўважаць за глыбокі й шматбаковы анализ стану савецкай ваеннай мышны. Чытаючы яе, прыгадваеш зіму 1939/1940 году перад самым пачаткам савецка-фінскай вайны, калі савецкая пропаганда трубіла на ўесь сьвет аб непераможнасці Чырвонай Арміі. Як ведама, міт гэты адразу разъвягся й навет перамога над Нямеччынай, атрыманая супольна з заходнімі харусынікамі, ужо ня здольная была адрадзіць веры народу ў надзеінасць і моц савецкіх узброеных сілаў.

Дый накш і быць чя можа, каб у краіне, дзе ўсёды пануе карупцыя, ашуканства, некампэтэнтнасць і неразъбярыха, у арміі справы йшли іначай. Трэба толькі дзівіцца, што гэтае меркаванье, дыктаванае элемэнтарнай лёгікай, да нядайнага часу не рабіла ніякага ўплыву на ўяўленыне заходніх ваеных спэцыялістаў пра запраўдны стан савецкае арміі. Бо яны ўяўляюць савецкія ўзброеныя сілы як нешта магутнае, добра зарганізаванае, узброенае паводле апошняга слова тэхнікі, здольнае зьнішчаць усё чыста на сваім шляху, кацица да перамогі над уступаючымі ўва ўсім сьвеце перад імі сіламі вольнага сьвету. А як яно ёсьць у запраўднасці?

Спрабу дашь адказ на гэтае пытаныне й робіць праца Кокбэрна "Пагроза". Пратачуцы над ёй, аўтар асноўваўся на дадзеных амэрыканскіх разьведвальных службах, на інфармацыі, якую можна зачэрпнуць, уважліва і ўмела чытаючы савецкія выданыні – газеты і часапісы. Апроч гэтага Кокбэрн выкарыстаў яшчэ адну крыніцу інфармацыі, якая дасюль заставалася ў цені – былых жаўнераў і афіцэраў Савецкай арміі, што апошнім часам эмігравалі з Савецкага Саюзу на Захад.

"Усе гэтыя Сашкі, Ігары, Жэнкі, Валодзі, – адзначае Эндрю Кокбэрн, – якія служылі на савецкіх ваенных базах і ў гарнізонах у розных куткох краіны ад кітайскае мяжы да Балтыцкага мора... у сваіх расказах аднаўляюць малюнак будняў Савецкае арміі. Яны гавораць пра тое, як часта яны прыймалі ўдзел у практичных занятках із зброяй, што гэта за зброя, якое яна якасці, надзеінасці, як часта іх каралі за пару-

шэньне дысцыпліны, як яны праводзілі свой вольны час, якія судносіны існуюць паміж жаўнерамі й афіцэрамі" (6, 27). І гэтыя простадушныя, адкрытыя расказы пазволілі аўтару кнігі "Пагроза" заглянуць у сярэдзіну савецкай ваеннай мышны й пабачыць, што вялікан, які пры павярхойным аглядзе можа выдаша магутным, зробленым із сталі, у запраўднасці "набіты саломай і стаіць на гліняных нагах".

Кніга складаецца з 6 частак і 16 разьдзелаў. У другой частцы Кокбэрн разглядае кадры Савецкай арміі, якія, як цвердзіў Сталін, "вырашаюць усё". Той разьдзел, дзе гутарка йдзе пра жаўнераў, аўтар адкрыта называе "Гаротнікі".

Паводля права, кожны 18-гадовы савецкі грамадзянін павінен служыць у арміі, адбыць аваіязковую ваennую службу. Кокбэрн адзначае, што ня гледзячы на бязупынныя намаганыні ваеннай пропаганды, савецкія маладыя людзі ня хочуць служыць у арміі. Выключчыне становяцца толькі расейская, беларуская і ўкраінская калгасынікі, для якіх служба ў арміі – гэта адзінай магчымасць вырвавацца з мізэрнай рутыны існаванья, уячы ад убогага калгаснага прыгону. Гарадзкая моладзь, а таксама юнакі з нацыянальных рэспублікі рабяць усё магчымае, каб унікнуць службы ў "дబлесных і сладкіх узброеных сілах СССР". У ход ідзе ўсё – паступленыне ў якую-б там ні было вышэйшую навучальную установу, каб толькі адкласіці ваеннную службу на пазыней, подкуп ваеннага камісара або сябры мэдышынскай камісіі. Сям'ятаму штосьці і ўдасца, але іншыя мусяць ісці на службу.

Аўтар кнігі прыводзіць сьветчаныні быльных жаўнераў, на аснове якіх вырысоўваецца страшэнны малюнак штодзённага жаўнерскага існаванья. Адзін з маладых людзей параноўвае жыцьцё савецкага жаўнера з існаваньнем нявольніка. Савецкі жаўнер не належыць да самога сябе, ён пад сталым наглядам яфрэйтараў, сяржантаў. Прадстаўнікі неславянскіх нацыянальных міншыні ўніжаюць, высьмейваюць і бязвітасна эксплюатуюць. Дысцыпліна разумеецца адно ў вельмі вузкім сэнсе, як недапушчальнасць для жаўнера "мець свае сілкі мяркаваньні."

У казармах пануе п'янства, зладзеіства. "Хоць афіцыйна алькагольныя напіткі забароненыя, – кажа аўтар, – пытаныне выпіць дамінует ўсе рысы жыцьця ў Савецкай арміі". Савецкі жаўнер вельмі спрытны ў знайджаныні шляху да алькаголю. Часамі ён прадаєцца бінзіну, каб атрымаць гарэлку; іншы раз ён украдзе чысты сыпірт у вайсковым складзе; часам ён вып'е антыфрызу, што ўжываецца для матараў, не гаворачы ўжо пра адэкалён, які зьнікае адразу, як толькі зъяўляецца. Была-б магчымасць, ён прадаєцца ўсё, навет зброю, каб толькі атрымаць пляшку гарэлкі.

Савецкі жаўнер заўсёды ходзіць галодны. Даставы харчовых прадуктаў ёсьць вельмі дрэнныя, нярэгулярныя. Ежы мала, а тая, што ёсьць, бедная бялкамі й вітамінамі, манатонная. Звычайны жаўнер атрымоўвае месячную плату роўную 7 пачкам танных патріосаў. Усялякая дзейнасць, апроч глядзенія тэлебачанья, забароненая. Значная частка службовага часу ідзе на нуднае палітычнае выхаванье, што, у сваю чаргу,

ВІТАЕМ КАМАНДЗЕРАЎ БЕЛАРУСКІХ ВЭТЭРАНСКІХ АРГАНІЗАЦІЯЎ, СЯБРОЎ ВЭТЭРАНАЎ, ЧЫТАЧОЎ і УСІХ НАШЫХ СУРОДЗІЧАЎ ЗБ ВЯЛІКІМ СЬВЯТАМ 25-іа САКАВІКА.

ЖЫБЕ БЕЛАРУСЬ У ЗМАГАНЬНІ!

Камітэт Сувязі Беларускіх Ветэранаў

З В А Ж А Й

выклікає алькагалізм.

Аўтар паказвае на канкрэтных фактах, што вобраз савецкіх жаўнераў, як здысцыплінаванай, акуратнай, правапаслухмянай масы няправильны, хвалышывы ёсьць вынікам упартай пропаганды, якая вядзеца ўжо дзесяцігодзьдзямі. У тэорыі савецкія ўзброенія сілы вядлізарныя, магутныя. На практыцы, – адзначае Кокбэрн, – шмат з іх праста ненадзейныя. Савецкая армія стараеца кампектавающа жаўнерамі славянскага паходжання; навабранцы іншых нацыянальнасцяў звычайна накіроўваючы ў будаўнічыя батальёны і ў ахойнія аздыдзелы, дзе яны, кажа аўтар, "маюць прынамся нейкі шанс прыстрэліць зъненавіджаных Расейцаў".

Нехта можа падумаць, што сітуацыя зусім іншая сярод савецкіх прафэсіянальных ваенных – афіцэраў і генэралаў. Но яны ёсьць узорам тае славутае "доблесьці", гонару і вайсковых ведаў? Ды дзе там, – адзначае Кокбэрн. Ён прыводзіць у кнізе расказ фізыка Адварда Лазанслага, які, будучы жанаты з дачкой генэрала Яршова, меў добрую магчымасць пабачыць ядро савецкіх узброеных сілаў знутры. Не таленавітыя, адукаваныя, думаючыя людзі прасоўваючыя там па службовай лесьвіцы і робячы важныя пастановы. Не! Усё пабудавана на асабістых сувязях, падхалімстве, подкупах і даносах.

У аналізе, што аснована на сіветчаннях удзельнікаў інтэрвэнцыі савецкіх войскаў у Чэхаславаччыне і Афганістане, Коўбэрн цвердзіць, што ня гледзячы на тое, што ў савецкай арміі пад зброю пастаўленая вядлізарная колькасць людзей і жаўнеры адбываюць двух- а ў некаторых категорыях войскаў трохгадовую службу, у мамэнт, калі неабходна дзеяць, яны губляючыя, ня ведаючы што трэба рабіць. Усюды і ўва ўсім пануе беспарадак, хаос, "бесталкоўшчына".

У кнізе "Пагроза" прыводзяцца цікавыя лічбы: у савецкіх узброеных сілах налічваецца 5 800 000 чалавек. Але далёка ня ўсе яны занятыя ваеннай справай. Напрыклад, мільён жаўнераў выкарыстоўваючы абавязкі ахойнікаў у канцлягерах і іншых "аб'ектах". Для выканання якога-б там ні было задання ў Савецкай арміі выкарыстоўваецца ў тро разы больш людзей чымся ў арміях заходніх краінаў.

Аўтар сумляваеца ў якасці савецкай ваеннай тэхнікі, акрэсліваючы яе "мізэрнай". Гэтак, прыкладам, савецкі самалёт "МІГ 25" уважаўся грознай, страшэнай зброяй, самалётам зь нябывалай хуткасцю і адлегласцю палёту. Аднак пазней выявілася, што самалёт гэты мае толькі трацину заплянаванага радыюса дзеянасці; ён ня можа асягаць максімальнай хуткасці, бо растапіліся-бы ягоныя турбіны.

Штосьці падобнае і з савецкімі танкамі, якія для Кокбэрна ёсьць праста "катастрофай". Працягласць іхнага "веку" толькі 500 гадзінай у параўнанні з 10 тыс. гадзінай, якія спадзяюцца ад заходняга танку. Як толькі чэхаславацкая армія атрымоўвае савецкія танкі, – адзначае аўтар, – мэханікі адразу перабудоўваюць іх, бо ведаючы, што яны вельмі хутка псуюцца,

выходзяць із строю.

Апроч сіветчанняў тых, хто асабіста сутыкаўся із савецкай баявой тэхнікай, даючы ёй ня вельмі пахвальну характеристыку, амэрыканскі спэцыяліст рысуе калярытны абраз фэнаманальнага правалу савецкай тэхнікі: танкаў, ракетнай зброі, самалётаў падчас леташняй апэрацыі Ізраэля ў Лівайне, калі заходняя зброя сустрэлася ў баі з савецкай. Кокбэрн падкрэслівае той факт, што стваральнікі савецкай зброі, у асноўным, у сваіх працы абапіраючы на ўкрадзены на Заходзе тэхналёгіі.

Гэты каталёг недахопаў аўтар пашырае і на міжкантынэнтальныя ракеты. Няма ніякае гарантый, – кажа ён, – што яны дасягнуць свае мэты, а гэта з тae прычыны, што пукатасць зямной паверхні ўплывае на прыцягненне.

Кніга Коўбэрна высока ацэненая ваеннымі спэцыялістамі, якія, аднак, знайшлі ў ёй і недахопы. Гэтак, прыкладам, былы дырэктар ЦРУ ЗША Уільям Колбі, адзначыўшы, што аўтар пераканальна выявіў шматлікія слабасці савецкай ваенай машыны, ён усёткі не падкрэсліў, што навет і ў такім відзе гэтая машына ўяўляе сабой сымяртную небясьпеку для ўсіх сівету, і што Заходні сівет павінен быць у стане супрацьставіць пагрозе з боку Савецкага Саюзу рэальную сілу. Іншы рэцэнзэнт, ангельскі ваенны спэцыяліст Норман Стоўн (Norman Stone: Army red with embarrassment at its own shortcomings?, Daily Telegraph, 17. X. 1983) адзначае із свайго боку, што падобна як Коўбэрн, глядзелі на савецкую, а раней на расейскую, армію і раней. Інтырыгі сярод вышэйших афіцэраў, страшэнны недавер, які існуе паміж рознымі галінамі ўзброеных сілаў, няздольнасць знаісці раўнавагу між цэнтралізацыяй (г.зн. замаруджанасць, павольнасць у рэакцыі) і дэцэнтралізацыяй (г.зн. амаль поўная анархія) зусім ня новыя ў Маскоўшчыне. Аднак гаворачы пра савецкія ўзброенія сілы, – кажа Стоўн, – трэба браць пад увагу і здольнасць расейскай арміі на імправізацыю ды выносіліасць расейскага (савецкага) жаўнера.

Усё гэта праўда. Але, калі гаворка ідзе пра сучасную савецкую армію, неабходна мець на ўвазе й той факт, што ўсе дзеяньні савецкіх узброеных сілаў у паваенны час былі накіраваныя або супраць так званых сацыялістычных краінаў, або супраць мірных недалучаных краінаў Трэцяга сівету.

Гэтак у 1946 годзе савецкія войскі, дысяляваныя ў Іране, падтрымлівалі спробу адараць ад гэтага дзяржавы адну зь ейных частак – Іранскі Азэйбарджан. У 1953 г. савецкія войскі здушылі хваляваныя работнікамі ува Ўсходнім Бэрліне і іншых гарадох Усходняй Нямеччыны. У 1956 г. – грамілі вугорскую народную рэвалюцыю. У 1968 – уварваліся ў Чэхаславаччыну. У 1976, супольна з Кубінцамі, устанаўлівалі прасавецкі рэжым у Анголі. У 1978, зноў-жа з Кубінцамі, замацоўвалі ўладу этыёпскага дыктатара Мэнгисту. У 1979 – уварваліся ў Афганістан і да гэтага часу ваюючы з народам гэтага краіны. У гэтай сувязі варта згадаць і шматразовыя ваенна-палітычныя ціск на Польшчу, дзе ў выніку гэтага націску да ўлады прыйшлі мясцовыя ваенныя.

ЗВАЖАЙ

7

Таму посьпехі савецкіх узброеных сілаў можна лічыць адноснымі. Яны маюць больш палітычны чым ваенныя характеристар. Часта яны былі вынікам абыякавасці або съляпой палітыкі Захаду. Хапіла толькі, каб Афганцы збройна паўсталі супраць "доблеснай" Савецкай арміі, як міт аб ейнай магутнасці і няпераможнасці адразу разъвяеўся. Як адзначае Эндрю Кокбэрн, узынікла-б у Чэхаславачыне ў самым пачатку найменшае супраціўленыне і савецкія войскі былі-б уніжаныя. І бяз гэтага сотні савецкіх жаўнераў дэзэртыравалі, пераходзячы аўстрыйскую мяжу. Гэтая зьява паўтарылася зноў у лістападзе 1980 г., толькі ў шмат большым маштабе, калі Москва загадала частковую мабілізацыю супраць Польшчы. Людзі дэзэртыравалі ў такой колькасці, што іх нельга было ўсіх пакараць і ўся справа скончылася вялікай чысткай генэральскага складу.

І гэта не гаворачы ўжо пра тое, што здарылася ў чырвенні 1941 году, калі нямецкія войскі напалі на Савецкі Саюз. Хто із старэйшых ня памятае, як савецкія "байцы" кідалі зброю й масава йшлі ў нямецкі палон. Яшчэ няведама, як усё гэта скончылася-б, калі-б ня масавая ваенная помач Захаду, асабліва Амэрыкі, Савецкаму Саюзу й не бязглуздая палітыка Гітлера ў дачыненьні да народаў, паняволеных Москвой ды да самога расейскага народу.

B. Сянкевіч

ДРУГАЯ СУСТРЭЧА БЕЛАРУСКІХ ВЭТЭРАНАЎ

Пра магчымасць другой ці сусьеветнай сустрэчы беларускіх вэтэранаў гаварылася ўжо даўно. Ужо 10 гадоў мінула ад першай, што адбылася ў 1974 годзе ў Манчэстары, у выніку якой паўстаў Камітэт Сувязі Беларускіх Вэтэранаў і часапіс "Зважай". Гутаркі вяліся між КСБВ і Управай Задзіночання Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў, між апошнім і Управай БАЗА ды управамі аддзінкамі вэтэранаў у Кліўлендзе і управай беларускага селішча Палацак ля Кліўленду.

Згадлісія ладзіць Сустрэчу Вэтэранаў 1-га верасеня 1984 г., г. зн. на першы дзень Сустрэчы Беларусаў Паўночнае Амэрыкі, якая адбудзеца ў днях 1-3 верасеня (канец тыдня "Лейбар дэй") у селішчы Палацку ў Кліўлендзе. Сустрэчу Беларусаў Паўночнае Амэрыкі ладзяць БАЗА, ЗБК, арганізацыі моладзі. Першы дзень аддаецца вэтэранам і моладзі. Гаспадаром, адказным за праграму, будзе Задзіночанье Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў, якое запрашаем нашых вэтэранаў з усіх краінаў узяць удзел.

Сёлета ёсьць 120 год ад гэроіскіх сымэрці нашага вялікага рэвалюцыянера Кастуся Каліноўскага, 40-я ўгодкі ад утварэння Беларускага Краёвае Абароны й 10 год ад Першага Сусьеветнага Сустрэчы Беларускіх Вэтэранаў на чужыне.

ЗАПРАШАЕМ НА СУСТРЭЧУ.

У наступных нумарох "Зважай" дакладней пайнфармуем пра праграму Другой Сустрэчы Вэтэранаў, а гэтым запрашаем усіх нашых вэтэранаў з усіх краінаў, якім ня будзе асабліва замінкі, прыняць удзел у Другой Сустрэчы Беларускіх Вэтэранаў.

Ушануем сваіх гэрояў, палагодзім некаторыя фармальныя справы, адновім знаёмствы, пагутарым, згадаем мінулае, паразважаем пра будучыню. Каб жыла Вольная й Незалежная Беларусь!

*Камітэт Сувязі Беларускіх Вэтэранаў.
Таронта, люты, 1984.*

НАС ЗАЛІЧЫЎ У КАЛЯНІЗАТАРИ!

У артыкуле "Ці стабільнае савецкае грамадзтва?" (гл. "Континент", № 37) аўтар некалі нашумеўшай кнігі "Звязаючая вышыня", Аляксандар Зінаўёў, які закаханы ў каламбуры й парадоксы, напісаў такое: "Савецкі Саюз – гэта шматнацыянальная дзяржава. У такіх выпадках звычайна ёсьць дзьве супрацьлеглыя тэндэнцыі – цэнтрабежная і цэнтраімклівая. Ад таго, якая зь іх дамінует, залежыць трываласць такога роду аб'еднання. Пасля рэвалюцыі ў Савецкім Саюзе гэту праблему вырашылі найлепш з пункту гледжання цэласці краіны. Савецкі Саюз ператварыўся ў каліяльную дзяржаву, але з адваротнымі судносінамі калёніяў і мэтраполіі: тут галоўны народ і мірэры, а менавіта – расейскі, і яго тэрыторыя сталіся аб'ектам калянізацыі для іншых народаў. Прадстаўнікі самых розных нацыянальнасцяў кінуліся ў вялікія расейскія гарды, каб дабіцца там посьпеху, рабіць кар'еру, спэкуляваць і да г. п. Такім чынам у тэй імпэрыі расейскі народ апынуўся ў самым цяжкім палажэнні. Расейскому народу трэба было-б у першую чаргу змагацца за роўнасць між іншых народаў і незалежнасць ад іх. Але ён ня мае для гэтага ніякай магчымасці. Яму наканавана нясыці на сваіх плячах асноўны цяжар гісторычнай ролі савецкай імпэрыі".

Чулі? А вы думалі, што на вярбе груши не растуць?

ВІНШУЕМ

Аляксандра Асіповіча-Асічыка з 75-мі ўгодкамі народжэння і жадаюм яму добрага здароўя й яшчэ многіх год жыцця. Сп. А. Асічык, выдатны й ахвярны патрыёт, шмат зрабіў для беларускай справы, у тым ліку для наших вэтэранаў і часапісу "Зважай". Сто год!

"Зважай"

ЗЛОДЗЕЙ АДГУКНУЎСЯ

У апошніх двух нумарох "Зважай" былі згадкі пра Янку Калбасу, які пражывае ў Брайтфордзе, у Англіі і каторы ў 1974 г. у Манчэстары на Сусьеветнай Сустрэчы Беларускіх Вэтэранаў сабраў 38 хунтаў на праектаваны ім памятны шчыток ды гроши тыя ўкраў.

Сёлета ў пачатку студзеня на мой адрес прыйшоў з Брайтфорду ліст, штэмпляваны датай 23-га сінтября лягася. У калядную картку, на якой ня было нікага подпісу, была ўложана пяцелька з шаўковай ніткі. Гэткім чынам Янка Калбаса рэагаваў на маё выясьненне пра ягонае зладзейства.

K. Акула

ЗВАЖАЙ

**УГОДКІ СЛУЦКАГА ЗБРОЙНАГА
ЧЫНУ Ў НЬЮ ДЖЭРЗІ**

63-я ўгодкі Слуцкага Збройнага Чыну ладзіліся вэтэрранамі Ўсходняга Ўзьбярэжжа й Акруговай Управы БАЗА з двухдзённай праграмай. У суботу 3-га сінежня малымі нацыянальнымі сцягамі былі традыцыйна ўпрыгожаныя магілы адыйшоўшых сяброў вэтэранаў, сяброў Рады БНР і заслужаных Беларусаў на могільніку ў Іст Брансвіку, а перад помнікам Беларускім Героям, у прысутнасці сцяжной варты, быў зложаны вянок.

Сцяжная варта зъ вянком пры помніку

У нядзелью 4-га сінежня, у БАПЦаркве Жыровіцкай Божай Маці ў Гайланд Парку, пасля Св. Літургіі, у прысутнасці сцяжной варты вэтэранаў, а. Аляксандар адслужыў паніхіду за тых, што аддалі жыцьцё за вольнасць Бацькаўшчыны.

Пасля кароткага перапынку распачалася акадэмія, якую адчыніў камандзер Сяргей Гутырчык. Праспявалі песнью "Беларусь – наша Маці-краіна". Даволі цікавы даклад чытаў інж. В. Станкевіч, а старшина БАЗА Антон Шукелойць вітаў прысутных і прачытаў прывітанын ад старшины Рады БНР ген. Я. Сажыча, рэдактара "Беларуса" д-ра Янкі Запрудніка і Начальніка Галоўнага Штабу Беларускага Вызвольнага Фронту ген. Д. Касмовіча. Ушанавалі памяць загінуўшых за волю. Выступалі яшчэ А. Міцкеівіч і др. В. Кіпель.

Наапошку адспявалі нацыянальны гімн.

Сяргей Пчала

Паочас панихіды у царкве. Здымкі Алега Дубляні

ПРЫЙШОЎ НОВЫ ТЫРАН ...

Год Орвэла... І зьмена тырана. Адзін аджыў, у юбыт адйшоў, іншы да ўлады дабраўся. А людзі, народы й дзяржавы прыглядаюцца, ацэньваюць новага дэспата: які ён, хто ён, ці крыху папусціць, ці яшчэ больш прыдышыць? Наш супрацоўнік і чытачом нашым ведамы расейскі паэт і пісьменнік Аляксандар Гідоні дае свой вершаваны водклік, які зъмяшчаем у арыгінале:

На приход Черненко.

*"В России у власти не Демос (народ),
а Охлос (чернь)".*

Виктор Чернов, (Лидер эсеровской партии)

Одна и та же неизменка,
где каждый новый год не нов...

Вчера Андропов,

днесь Черненко;
у власти Охлос –

прав Чернов!

Но хоть политик был неглупый,
он всё ж – наивнейший эсер...
увидя в обществе две группы,
не видя суть СССР.

Противна чернь;

народ не лучше...

Создав советский симбиоз,
уныло в будущие кручи
он тянет коммунизма воз.

Что ж удивляться грузу терний?
На них рабы обречены...

Черненко –

символ низшей черни
на высшем уровне страны.

*Александр Гідоні.
Торонто, 13 фебруя, 1984 г.*

ФОНД "ЗВАЖАЙ"

Ад канца каstryчніка летась да 20-га лютага сёлета атрымана на "Зважай" наступная падпіска ў ахвяры:

На лісту ў Таронице, зьбіраў А. М.:

К. Акула – 20,00 дал., А. М. – 10,00, В. Х-ц – 5,00,
В. Х. – 1,00, Т. і В. Плескач – 5,00, М. І. – 5,00, В. Ка-
сьцюковіч – 2,00, др. Б. Рагуля – 20, А. В. – 5,00,
М. Шуст – 5,00, А. Жылік – 5,00

Разам на лісту – 63,00 даляры.

Атрыманыя поштай: А. Петраш – 18,00, М. Нікан –
10,00, Оля Качан (на ўшанаваньне памяці мужа Аркадзя)
– 50 дал., М. Грэбень – 12,00, П. Г. – 30,00, Ч. Найдзюк –
6,00, Я. Гавенчык – 10,00, Ю. Весялкоўскі – 9,00,
Ул. Цівірка – 40,00. С. Гутырчык – 30,21, Б. Даніловіч – 6,00, Публ. Бібліятэка зь Нью Ерку – 15,00.

Разам – 299 дал. 21 ц.

За ахвярную помоч – дзякуюм!